

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HOÀNG THU HƯỜNG

**KINH TẾ, VĂN HÓA HUYỆN VỊ XUYÊN
TỈNH HÀ GIANG NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

THÁI NGUYÊN - 2016

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HOÀNG THU HƯỜNG

**KINH TẾ, VĂN HÓA HUYỆN VỊ XUYÊN
TỈNH HÀ GIANG NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX**

Chuyên ngành: LỊCH SỬ VIỆT NAM

Mã số: 60.22.03.13

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. ĐÀM THỊ UYÊN

THÁI NGUYÊN - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan, đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn này là hoàn toàn trung thực và chưa được sử dụng để bảo vệ một học vị nào. Các tài liệu tham khảo có nguồn gốc trích dẫn rõ ràng.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2016

Tác giả

Hoàng Thu Hường

LỜI CẢM ƠN

Luận văn này được hoàn thành với sự giúp đỡ của các cơ quan, tập thể và cá nhân mà tôi không thể không bày tỏ lời cảm ơn chân thành.

Trước hết tôi xin gửi lời cảm ơn tới Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Hà Giang, Bảo tàng tỉnh Hà Giang, UBND huyện Vị Xuyên, Phòng Thống kê huyện Vị Xuyên và nhân dân địa phương đã giúp đỡ tôi trong quá trình khảo sát thực tế tại địa phương.

Đặc biệt, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến PGS.TS Đàm Thị Uyên cùng các thầy cô trong khoa Lịch sử trường Đại học Sư phạm, Đại học Thái Nguyên đã chỉ bảo tận tình, động viên, khích lệ tôi trong thời gian học tập và hoàn thành luận văn.

Tôi cũng xin trân trọng cảm ơn tới Ban Giám hiệu, các thầy cô giáo trường THCS & THPT Tùng Bá huyện Vị Xuyên tỉnh Hà Giang đã tạo điều kiện về mọi mặt để tôi yên tâm học tập.

Cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới bạn bè và những người thân trong gia đình đã giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2016

Tác giả

Hoàng Thu Hường

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn.....	ii
Mục lục.....	iii
Danh mục các từ viết tắt.....	iv
Danh mục các bảng.....	v
Danh mục các hình.....	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	2
3. Mục đích, nhiệm vụ, đối tượng và phạm vi nghiên cứu	5
4. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu.....	6
5. Đóng góp của luận văn	7
6. Cấu trúc của luận văn	7
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ HUYỆN VỊ XUYÊN TỈNH HÀ GIANG	10
1.1. Vị trí địa lý, điều kiện tự nhiên	10
1.2. Khái quát lịch sử hành chính	13
1.3. Các thành phần dân tộc	15
1.3.1. Dân tộc Tày.....	16
1.3.2. Dân tộc Dao	17
1.3.3. Dân tộc H'Mông	18
1.3.4. Dân tộc Nùng	19
1.3.5. Dân tộc Kinh.....	20
1.4. Tình hình chính trị - xã hội.....	21
1.4.1. Các tầng lớp xã hội.....	23
1.4.2. Bộ máy quản lý làng bản	25
Chương 2: KINH TẾ HUYỆN VỊ XUYÊN NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX	30
2.1. Vài nét về tình hình ruộng đất ở Vị Xuyên trước thế kỷ XIX.....	30
2.2. Tình hình ruộng đất ở Vị Xuyên theo địa bạ Gia Long 4 (1805)	32
2.2.1. Tình hình các loại ruộng đất ở Vị Xuyên.....	33

2.2.2. Ruộng đất tư hữu.....	34
2.2.3. Bình quân thửa và bình quân sở hữu một chủ	36
2.2.4. Giới tính trong sở hữu tư nhân.....	37
2.2.5. Sở hữu ruộng đất theo nhóm họ.....	38
2.2.6. Sở hữu ruộng đất của chức sắc	39
2.3. Tình hình các loại ruộng đất ở Vị Xuyên theo địa bạ Minh Mệnh 21 (1840)	41
2.3.1. Tình hình các loại ruộng đất ở Vị Xuyên.....	41
2.3.2. Tình hình sở hữu ruộng tư	42
2.3.3. Bình quân thửa và bình quân sở hữu một chủ.....	43
2.3.4. Sở hữu ruộng đất theo nhóm họ	44
2.3.5. Sở hữu ruộng đất của chức sắc.....	45
2.4. Kinh tế	48
2.4.1. Nông nghiệp.....	48
2.4.2. Thủ công nghiệp và thương nghiệp.....	56
2.5. Tô thuế	59
Chương 3: VĂN HÓA HUYỆN VỊ XUYÊN NỬA ĐẦU THẾ KỶ XIX.....	62
3.1. Làng bản, nhà cửa	62
3.2. Âm thực	66
3.3. Trang phục truyền thống	69
3.4. Tục lệ.....	72
3.4.1. Sinh đẻ	73
3.4.2. Tục cưới hỏi	74
3.4.3. Ma chay	84
3.5. Nghi lễ và tín ngưỡng liên quan đến nông nghiệp.....	86
3.6. Tín ngưỡng, tôn giáo	87
3.7. Văn học dân gian	93
KẾT LUẬN	96
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	99
TÀI LIỆU ĐIỀN DẪ.....	103
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Nxb : Nhà xuất bản

PGS : Phó giáo sư

TS : Tiến sĩ

M, s, th, t, p : Mẫu, sào, thước, tác, phân.

Ví dụ: 218 mẫu 5 sào 07 thước 6 tác 4 phân sẽ viết tắt là 218.5.07.6.4.

HĐND : Hội đồng nhân dân.

UBND : Ủy ban nhân dân.

TTLTQGI : Trung tâm lưu trữ Quốc gia I.

Tr : Trang.

THCS & THPT: Trung học cơ sở và trung học phổ thông.

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1: Thống kê địa bạ huyện Vị Xuyên	32
Bảng 2.2: Thống kê ruộng đất huyện Vị Xuyên theo địa bạ Gia Long 4 (1805).....	33
Bảng 2.3: Quy mô sở hữu ruộng tư.....	35
Bảng 2.4: Bình quân thửa và bình quân sở hữu một chủ	37
Bảng 2.5: Giới tính trong sở hữu tư nhân.....	37
Bảng 2.6: Sự phân bố ruộng đất của các nhóm họ.....	38
Bảng 2.7: Sở hữu ruộng tư của các chức sắc	39
Bảng 2.8: Quy mô sở hữu và bình quân sở hữu của các chức sắc.....	40
Bảng 2.9: Thống kê ruộng đất huyện Vị Xuyên theo địa bạ Minh Mệnh 21 (1840)...	41
Bảng 2.10: Quy mô sở hữu ruộng tư	42
Bảng 2.11: Bình quân thửa và bình quân sở hữu một chủ	43
Bảng 2.12: Sự phân bố ruộng đất của các nhóm họ.....	44
Bảng 2.13: Sở hữu ruộng tư của các chức sắc	45
Bảng 2.14: Diện tích sở hữu và bình quân sở hữu của chức sắc	46

DANH MỤC CÁC SƠ ĐỒ, BIỂU ĐỒ

Sơ đồ 1.1. Bộ máy cai trị Quảng ở Vị Xuyên	28
Sơ đồ 1.2. Tổ chức hành chính vùng H'Mông	29
Biểu đồ 1.1: Cơ cấu dân tộc huyện Vị Xuyên.....	16
Biểu đồ 2.1: Quy mô sở hữu ruộng tư năm 1805	36
Biểu đồ 2.2: Quy mô sở hữu ruộng tư năm 1840	42

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Vị Xuyên là một huyện miền núi vùng thấp, nằm ở vị trí trung tâm của tỉnh, là nơi chuyển tiếp từ vùng cao núi đá phía bắc sang vùng núi thấp phía nam, có diện tích rộng lớn gần như ôm gọn thành phố Hà Giang và có đường biên giới quốc gia giáp với nước Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Trung Hoa dài 36 Km. Trên đường biên giới có nhiều cửa ngõ thông thương với nước bạn Trung Quốc, lớn nhất là cửa khẩu Quốc tế Thanh Thủy, đó là điều kiện thuận lợi để giao lưu kinh tế, văn hóa giữa nước ta với nước láng giềng. Đây là vùng đất với nhiều loại khoáng sản như quặng sắt, mangan, ... nổi tiếng nhất là vàng; giao thông ngược xuôi thuận lợi, thông thương dễ dàng với Trung Quốc, có quốc lộ 2 chạy từ cửa khẩu Quốc tế Thanh Thủy qua địa bàn huyện dài 30 km.

Vị Xuyên xưa nay là nơi sinh sống của nhiều tộc người, có tộc người là cư dân bản địa, có tộc người từ miền xuôi di cư lên, có những tộc người từ Trung Quốc di cư tới do nhiều nguyên nhân, vào những thời gian lịch sử khác nhau, nhưng khi đã nhập cư và định cư tại địa phương, họ đã tích cực khai phá, mở mang ruộng đồng, xây dựng làng bản làm nơi sinh cơ, lập nghiệp.

Quá trình cộng cư của nhiều thành phần dân tộc gắn liền với quá trình phát triển lâu dài của đất nước. Việc xây dựng cộng đồng chính trị, xã hội trong lịch sử không tách rời với việc xây dựng cộng đồng quốc gia dân tộc gồm nhiều thành phần dân tộc. Tình hình đó luôn gắn liền và bị chi phối bởi yêu cầu phát triển kinh tế xã hội của đất nước nói chung, từng vùng miền nói riêng và bởi yêu cầu chống ngoại xâm, bảo vệ biên cương của Tổ quốc.

Trong công cuộc phát triển kinh tế xã hội ở các vùng dân tộc miền núi nói chung và tỉnh Hà Giang nói riêng, Đảng và Nhà nước rất quan tâm đến việc xây dựng và phát triển kinh tế ở các vùng dân tộc thiểu số. Việc phân bố lại dân cư gắn với xây dựng các vùng kinh tế nhằm khắc phục dần sự cách biệt về kinh tế xã hội giữa các dân tộc, khai thác mọi tiềm năng của đất nước, đảm bảo an ninh quốc phòng, đồng thời góp phần bảo vệ môi trường sinh thái.

Là nơi có địa hình phức tạp, có đường biên giới giáp với Trung Quốc, được coi là “trần biên”, là “phên dậu” của Tổ quốc, có vị trí chiến lược quan trọng về kinh tế, chính trị, quốc phòng của cả nước. Đồng bào các dân tộc huyện Vị Xuyên luôn đoàn kết, yêu